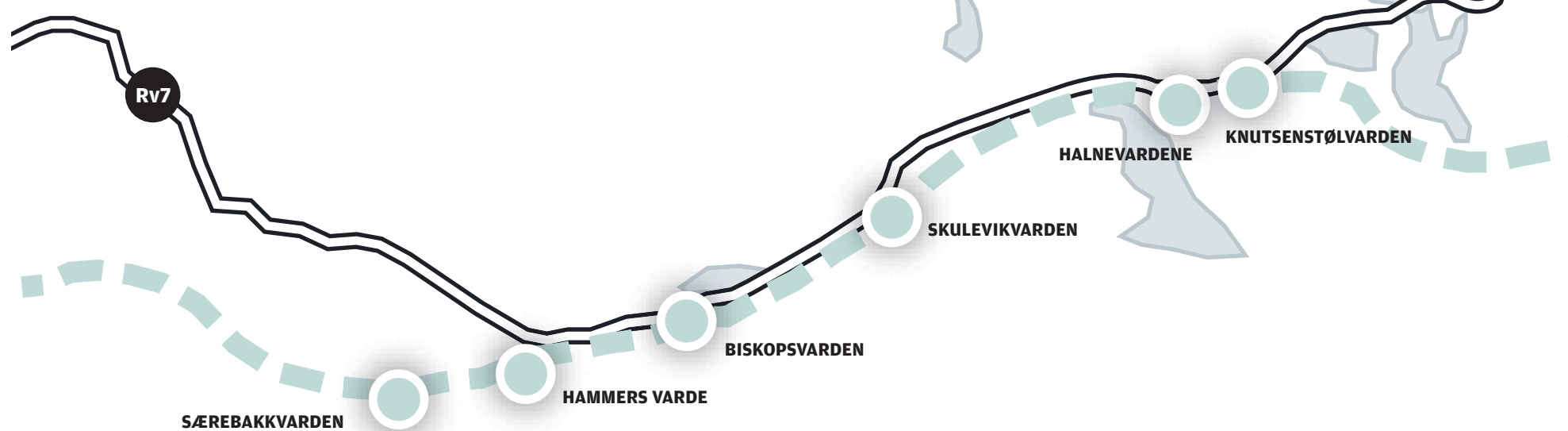


# Bispeveien over Hardangervidda

Den eldre bispeveien, den veien stavangerbiskopene fôr på visitasferd til Hallingdal og Valdres, har i de senere år vært omtalt. Med bakgrunn i tilgjengelige kilder, er det underlig at bispeveien over Hardangervidda har blitt forvansket så mye som det er gjort i disse teoriene.



**B**ispeveien over Hardangervidda til Hallingdal og Valdres ble omtalt av biskop Håkon den yngre allerede på tidlig 1400 tallet. Fra 1600–1700 tallet skal nevnes: Peder Clausson Friis (1614), Scavenius (1615), Ramus (1715), Wiel (1743), Palludan (1744) og Schnabel (1781). Det er også i disse kildene at vi finner beskrivelser som kan være med på å klargjøre bispeveien over Vidda.

## Ferdsl over Hardangervidda

Over Hardangervidda har det vært ferdsel i flere tusen år. De første som tråkket vei var reinsdyr og veidemenn, kanskje alt for 9500 år siden. Veidemennene i førhistorisk tid var jo de første vandrere, og siden har generasjon på generasjon fulgt i deres fotspor.

I eldre tider var det gått opp veier mellom de forskjellige bygdelag rundt Hardangervidda, og dessuten mellom øst og vest. Mellom øst og vest var den korteste veien over vidda mest benyttet. Bispeveien er et eksempel på dette.

## Simadal og Hjølmadalen

Både fra Simadal og Hjølmadalen gikk det eldgamle veier opp til Hardangervidda. Mens vi i Simadal finner den eldste belagte ferdselsveien, finner vi av kildene at veien gjennom Hjølmadalen sannsynligvis er den mest benyttede.

Fra Simadal fører flere veier opp på Hardangervidda. Den eldste av dem – Austmannaveien – tar til fjells ved Tveit og kommer opp ved Istjørmene. Lenger inne finner vi Bakkalaupet, og lengst inne Andersstigen. Ned til Tveit kom trolig baglerne i 1205. Derfra dro

de herjende ut Hardangerfjorden. Soldater fra det Bergenhuiske regiment og Hardanger bataljon skal også ha benyttet veien fra Tveit og opp til Hardangervidda på slutten av 1600 tallet.

Gjennom Hjølmadalen gikk den Store Nordmannsslepa. Der gikk også de som skulle til den Søndre- og Nordre Nordmannsslepa. Veien gjennom Hjølmadalen omtales som «Almendingsveien» i utskiftningsdokument for Hjølmø tidlig på 1800 tallet. Det er også vitnemål om at denne veien var hovedfjellveien til Østlandet, fordi «den afgiver en langt bekvæmmere Skraaning til at naae Fjeldet». Det var gjennom Hjølmadalen biskopen av Stavanger må ha dratt når han skulle ut på sine visitasreiser til Hallingdal og Valdres. Bispeveien gikk dels over den Store- og dels over den Nordre Nordmannsslepa. At dette mest sannsynlig er riktig, vitner kildene om som vi senere skal se.

## Ustedalen

Også fra Ustedalen gikk det eldgamle veier opp på Hardangervidda. Mange av disse førte til stølsområdene i Rennedalen, Fjellset, Lauvvika og Brennbu. En annen vei er den såkalte Kyrkjevegen fra Skurdalen. Fra Nordmannhiet, nord for Tuvetjern og sør for Birgithovda førte en driftevei mot Søndre Rødungen.

Den eldgamle veien til Eidfjord over Hardangervidda gikk over Myljo Tufto, Såball, Smettbak og til Ustebergstølen. Derfra under Usteberget, over Meinshovden frem mot Lakasæter. Veien fortsatte så opp i Berhellerbotn. Det er denne veien som er den Nordre Nordmannsslepa. I sin håndskrevne innberetning fra Hardangervidda i

1840 årene, forteller og beskriver P.A. Munch denne veien. Det er høyst sannsynlig at det er denne veien stavangerbiskopene dro på sine visitasferder gjennom Ustedalen.

## Bispeveien

Biskop Scavenius – en av stavangerbiskopene som dro Bispeveien – samlet opplysninger som ble grunnlag for flere karttegnere. Kartene fra 1600 tallet er uventet rike på detaljer den veien som biskopen reiste. Et av dem bærer en latinsk påskrift som oversett lyder: «...her går det en heller vanskelig rute gjennom Hardanger, der en må over det veldige fjellet som er 10 mil, og dessuten over 3 elver til den nordlige delen av Stavanger bispedømme, Hallingdal og Valdres».

På ovennevnte kart kjenner vi igjen navnet på disse elvene: «Biore Elf», «Krecken Elf» og «Gron Elf». I dag kjenner vi dem som Bjoreia, Krekka og Grøna.

Biskopen dro inn Hjølmadalen og til fjells over Tjukkaskog, Berastøldalen, Hadlet, videre over Fruo og ned til Drølstølen. I Hjølmaberget finnes Biskupskleiven, som gir et av de sterkeste vitnemål om at biskopen dro denne veien.

Fra Drølstølen gikk veien over Hallingskeidet og frem til varden på Særebakken. Derfra ned til Bjoreio – «Bior Elf» – hvor det ble vadet over elven ved stølen Særebakken. Derfra kunne varden som sto like vest av Nybunut sees. Denne varden er den såkalte «Hammers varde». Navnet på varden ble satt av meg i 1984 da jeg påviste og registrerte den. Navnet viser til generalveimester Hammer og hans kart over Kristiansand stift fra 1700 tallet,

hvor denne varden er inntegnet. På samme kart finnes «Biscops Warde».

Fra Hammers varde gikk veien nord for vesle Skiftesjøen. På høyden rett før store Skiftesjøen, på vannskillet mellom øst og vest, var det to store varder. Her lå Biskopsvarden. Vardene markerte grensen mellom Hallingdal og Hardanger. Tradisjonen sier at det nettopp var ved grensene mellom prestegjeldene at biskopsfølgene skiftet skyssmannskap.

## Biskopsvarden og Skiftesjøen

Biskopsvarden omtales av sorenskriver Palludan på tidlig 1700 tallet på denne måte: «...men det staar endnu en Varde af Steen oprettet, der kaldes Biskopsvarde, og gaar udi Aals Gield endnu det Sagn at naar Biskopen reiste fra Stavanger til Aal hvilede han ved samme Varde».

Navnet Skiftesjøen kan tolkes på flere vis. Det kan sees i sammenheng med deling, utskiftning osv. En annen tolkning er at Skiftesjøen kan være avledet av Skotskipti. «Skotskipti ... Ombytning af Skydsheste, reiskotaskipti, færa han (Biskupin) i rett». Tolkningen gir vitnemål om at det virkelig var ved Skiftesjøen biskopen skiftet skyss.

Fra Biskopsvarden gikk veien sør for Store Skiftesjøen frem til varden i Skulevika. Derfra over Lågahæ frem til Halne og den såkalte «Halningboe». Trolig var det der biskopen overnattet, men like trolig kan han ha overnattet ved Ørteren. Funn på dette stedet kan tyde på det.

## Videre østover

Fra Halne bærer det mot Knutsenstølen hvor det var oppsatt en stor